

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี

ว่าด้วยการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนของหน่วยงานของรัฐ

พ.ศ. ๒๕๓๒

โดยที่เป็นการสมควรให้หน่วยงานของรัฐกำหนดขั้นตอนและระยะเวลาการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชน และเพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นส่วนรวม นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี จึงวางระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนของหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. ๒๕๓๒”

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ระเบียบนี้มีให้ใช้บังคับแก่

- (๑) การปฏิบัติราชการที่อยู่ในความรับผิดชอบของรัฐสภา
- (๒) การปฏิบัติราชการที่อยู่ในความรับผิดชอบของศาล
- (๓) การปฏิบัติราชการที่มิกำหนดเวลาแน่นอนไว้แล้ว

โดยเฉพาะในพระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง หรือระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีที่ผลบังคับแก่หน่วยงานของรัฐโดยทั่วไป ที่ออกโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี

(๔) การยื่นคำขอและการพิจารณาคำขอระหว่างส่วนราชการกับส่วนราชการ หรือระหว่างส่วนราชการกับรัฐวิสาหกิจ

(๕) หน่วยงานของรัฐที่มีใ้ค้มีหน้าที่ติดต่อกับประชาชน โดยตรงที่คณะกรรมการกำหนด

ข้อ ๔ ในระเบียบนี้

“การปฏิบัติราชการเพื่อประชาชน” หมายความว่า การดำเนินการของหน่วยงานของรัฐจนแล้วเสร็จ ตามคำขอที่ประชาชนยื่นตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือสัญญาที่หน่วยงานของรัฐทำกับประชาชน เพื่อให้หน่วยงานของรัฐกระทำการอันมีผลในทางราชการไม่ว่าในทางที่สมประโยชน์แก่ผู้ยื่นคำขอหรือไม่ เช่น การอนุญาต การอนุมัติ การให้ความเห็นชอบ การรับรอง การรับจดทะเบียน การรับแจ้ง การยกเว้น การผ่อนผัน การขยายระยะเวลา การทำเอกสารที่ประชาชนต้องมีการให้สัมปทาน การตรวจสอบ การควบคุม การวิเคราะห์ การตรวจรับงานหรือสิ่งของ การชำระหนี้ หรือการให้ความวินิจฉัย เป็นต้น

“หน่วยงานของรัฐ” หมายความว่า ส่วนราชการที่เป็นกระทรวง ทบวง กรม ส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเทียบเท่ากรม จังหวัด อำเภอ และคณะกรรมการที่ตั้งขึ้นตามกฎหมาย และหน่วยงานอื่นใดของรัฐในต่างประเทศ

“รัฐวิสาหกิจ” หมายความว่า รัฐวิสาหกิจตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ

“วัน” หมายความว่า วันตามปฏิทิน

“วันทำการ” หมายความว่า วันทำการตามปกติของหน่วยงานของรัฐ

“คำขอ” หมายความว่า คำขอซึ่งประชาชนยื่นเพื่อให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการให้แก่ตนตามที่กำหนดในกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือสัญญาที่หน่วยงานของรัฐทำกับประชาชน และหมายความรวมถึงเอกสาร แบบแปลน รูป และรายละเอียดอื่นที่ต้องมีประกอบคำขอด้วย

“ระเบียบข้อบังคับ” หมายความว่า กฎ ประกาศ มติคณะรัฐมนตรี หรือคำสั่งของทางราชการที่มีผลบังคับเป็นการทั่วไปด้วย

“ประชาชน” หมายความว่า บุคคลธรรมดา นิติบุคคล หรือคณะบุคคลที่กฎหมายรับรองซึ่งเป็นผู้ยื่นคำขอ

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการว่าด้วยการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนของหน่วยงานของรัฐ

“รัฐมนตรี” หมายความว่า นายกรัฐมนตรีในฐานะผู้บังคับบัญชา สำนักนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวง หรือทบวง ซึ่งบังคับบัญชาหน่วยงานของรัฐหรือกำกับรัฐวิสาหกิจที่อยู่ในความรับผิดชอบของตน

“นายกรัฐมนตรี” หมายความว่า รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายด้วย

ข้อ ๕ ให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้รักษาการตามระเบียบนี้ มีอำนาจตีความและวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามระเบียบนี้ และให้มีอำนาจ

ออกประกาศกำหนดรายละเอียดเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามระเบียบนี้ ในการที่นายกรัฐมนตรีจะมอบหมายให้รองนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีดำเนินการก็ได้

ข้อ ๖ ให้มีคณะกรรมการว่าด้วยการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชน ของหน่วยงานของรัฐ ประกอบด้วยรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธานกรรมการและกรรมการซึ่งรัฐมนตรี แต่งตั้งจากผู้แทนส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ จำนวนไม่เกิน เก้าคน และผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมิได้เป็นข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือพนักงานส่วนท้องถิ่นไม่เกินห้าคน และให้เจ้าหน้าที่สำนักงาน ก.พ. เป็นกรรมการและเลขานุการ กับให้ประธานแต่งตั้งผู้ช่วยเลขานุการ ไม่เกินสองคน

กรรมการซึ่งแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิมีวาระอยู่ในตำแหน่ง คราวละ ๒ ปี กรรมการซึ่งพ้นจากตำแหน่งอาจได้รับแต่งตั้งออกได้

ข้อ ๗ ให้คณะกรรมการมีหน้าที่ให้ความเห็นเกี่ยวกับการตีความ และวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามระเบียบนี้ต่อนายกรัฐมนตรี และ ให้มีอำนาจ

(๑) เสนอแนะการออกประกาศกำหนดรายละเอียดเพื่อ ปฏิบัติการให้เป็นไปตามระเบียบนี้ต่อนายกรัฐมนตรี

(๒) เสนอแนะต่อนายกรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาสั่งการใน กรณีที่เห็นวาระระยะเวลาที่กำหนดไว้ในระเบียบของหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจเป็นระยะเวลาที่เกินความจำเป็น

(๓) เสนอแนะการแก้ไขปรับปรุงระเบียบติดต่อคณะรัฐมนตรี

(๔) พิจารณาคำร้องเรียนเกี่ยวกับการที่หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจไม่ปฏิบัติตามระเบียบนี้ หรือไม่ปฏิบัติตามระเบียบที่หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจกำหนดขึ้นตามระเบียบนี้ เพื่อรายงานต่อนายกรัฐมนตรี

(๕) เชิญข้าราชการและลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐหรือของรัฐวิสาหกิจ หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องมาสอบถาม หรือให้ข้อเท็จจริงและความเห็นรวมทั้งเรียกเอกสารจากส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับงานในหน้าที่ของคณะกรรมการ

(๖) แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อปฏิบัติงานใด ๆ ตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

(๗) ดำเนินการอื่นตามที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้หรือที่คณะรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรีมอบหมาย

หมวด ๑

การกำหนดขั้นตอนและระยะเวลาการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชน

ข้อ ๘ ให้หน่วยงานของรัฐพิจารณาและดำเนินการตามคำขอของประชาชนให้เสร็จและแจ้งให้ประชาชนผู้ยื่นคำขอทราบภายในหนึ่งวันทำการนับแต่เวลาที่ได้รับคำขอ

ข้อ ๘ คำขอในเรื่องใดๆ ถ้าโดยสภาพแห่งเรื่องไม่อาจดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาตามข้อ ๘ ให้หน่วยงานของรัฐออกระเบียบเพื่อกำหนดขั้นตอนและระยะเวลาการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนสำหรับคำขอในเรื่องนั้น

ข้อ ๑๐ การกำหนดระเบียบตามข้อ ๘ ให้กำหนดการปฏิบัติราชการทุกขั้นตอนตามที่จำเป็นและสมควรให้แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาเก้าสิบวัน โดยให้คำนึงถึงความสะดวกของประชาชน ความประหยัดและผลประโยชน์ของรัฐ และให้กำหนดระยะเวลาของขั้นตอนต่างๆ ตั้งแต่รับคำขอจนถึงแจ้งผลให้ประชาชนผู้ยื่นคำขอทราบ เช่น

(๑) การรับคำขอ และตรวจสอบความถูกต้องของขอคำตามลำดับที่ลงทะเบียนไว้

(๒) การตรวจสอบสถานที่ สิ่งของ หรือเอกสารอื่นนอกจากที่ระบุไว้ใน (๑) ถ้าหากมี

(๓) การพิจารณาคำขอของผู้ยื่นคำขอฟังการพิจารณาคำขอตามลำดับขั้นตอนและเสนอแนะต่อผู้มีอำนาจสั่งการ

(๔) การพิจารณาสั่งการของผู้มีอำนาจสั่งการ

(๕) การแจ้งคำสั่งหรือแจ้งผลการพิจารณาให้ประชาชนผู้ยื่นคำขอทราบ

(๖) การดำเนินการอื่นใดที่มีได้ระบุไว้ใน (๑) ถึง (๕)

ข้อ ๑๑ ถ้าโดยสภาพแห่งเรื่องไม่อาจกำหนดระยะเวลาการปฏิบัติราชการภายในกำหนดเวลาเก้าสิบวันได้ ให้หน่วยงานของรัฐขออนุมัติ

รัฐมนตรีในกรณีรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามในระบบ หรือขออนุมัติปลัด
กระทรวงในกรณีหัวหน้าหน่วยงานของรัฐเป็นผู้ลงนามในระบบ เพื่
กำหนดขั้นตอนและระยะเวลาตามที่จำเป็นและสมควรแก่สภาพแห่งเรื่อง

ข้อ ๑๒ ให้ผู้มีอำนาจปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนตามกฎหมาย
หรือระเบียบข้อบังคับเป็นผู้ลงนามในระบบว่าด้วยการกำหนดขั้นตอน
และระยะเวลาที่ออกตามความในข้อ ๑๐ หรือข้อ ๑๑ และให้ประกาศ
ให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไป โดยให้ประกาศไว้ในที่เปิดเผย ณ หน
วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง

ในกรณีที่ผู้มีอำนาจตามกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับ
ตามวรรคหนึ่ง มีตำแหน่งต่ำกว่าหัวหน้าหน่วยงานระดับอธิบดีหรือเทียบ
เท่า ให้หัวหน้าหน่วยงานของรัฐ ระดับอธิบดีหรือเทียบเท่าเป็นผู้ลงนามใน
ระบบตามวรรคหนึ่ง

ข้อ ๑๓ ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐไม่อาจดำเนินการในเรื่องใด
ให้แล้วเสร็จภายในเวลาที่กำหนดตามระเบียบที่ประกาศตามความใน
ข้อ ๑๒ ให้หน่วยงานของรัฐขออนุมัติรัฐมนตรีหรือปลัดกระทรวงตาม
ความในข้อ ๑๑ เพื่อขยายระยะเวลาในเรื่องนั้นได้อีกไม่เกินสามสิบวัน
นับแต่วันสิ้นสุดระยะเวลาดังกล่าว และให้หน่วยงานของรัฐแจ้งการขยาย
ระยะเวลาและเหตุผลให้ประชาชนผู้ยื่นคำขอทราบ

ข้อ ๑๔ คำขอในเรื่องใด มีหน่วยงานของรัฐหลายหน่วยงาน
เกี่ยวข้องในการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชน ให้หน่วยงานของรัฐที่
เกี่ยวข้องประสานงานเพื่อดำเนินการออกระเบียบกำหนดขั้นตอนและ

ระยะเวลาในการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนให้สอดคล้องกัน โดย
หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจะจัดให้มีคณะกรรมการประสานงานเพื่อการ
นี้ไว้

ข้อ ๑๕ การปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนเรื่องใด ตามกฎหมาย
หรือระเบียบข้อบังคับอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานของรัฐสังกัด
ราชการส่วนกลาง และมีการมอบให้ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอหรือ
เจ้าหน้าที่ในส่วนภูมิภาคอื่น เป็นผู้อำนาจสั่งการในเรื่องนั้นในท้องที่
ที่รับผิดชอบ ให้หน่วยงานของรัฐนั้นเป็นผู้กำหนดขั้นตอนและระยะเวลา
โดยให้นำข้อ ๕ ถึงข้อ ๑๔ มาใช้บังคับโดยอนุโลม และให้ผู้ว่าราชการ
จังหวัด นายอำเภอและเจ้าหน้าที่ในส่วนภูมิภาคอื่นนั้นปฏิบัติตามระเบียบ
ที่กำหนดนี้

ข้อ ๑๖ การนับระยะเวลาการปฏิบัติราชการนั้น ไม่รวมระยะเวลา
ที่หน่วยงานของรัฐคนคำขอให้ประชาชนผู้ยื่นคำขอไปดำเนินการแก้ไข
ในกรณีคำขอนั้นไม่ถูกต้องหรือไม่สมบูรณ์ตามข้อ ๒๐ (๑) และในกรณีที่
การปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนนั้น จำเป็นต้องได้รับความเห็นชอบ
อนุญาต หรืออนุมัติจากคณะรัฐมนตรีก่อน มิให้นำรวมระยะเวลานับแต่
วันที่หน่วยงานของรัฐส่งเรื่องถึงสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี จนถึงวันที่
หน่วยงานของรัฐได้รับแจ้งผลการพิจารณาจากสำนักเลขาธิการคณะ
รัฐมนตรี

ข้อ ๑๗ ให้หน่วยงานของรัฐส่งระเบียบที่รัฐมนตรีหรือหัวหน้า
หน่วยงานของรัฐ ประกาศตามข้อ ๑๒ และข้อ ๑๕ ให้คณะกรรมการ
หนึ่งชุดภายในสัปดาห์นับแต่วันประกาศ

หมวด ๒

การปรับปรุงการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชน

ข้อ ๑๘ ในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ของสังคมโดยรวมและเพื่อประโยชน์ในการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ให้หน่วยงานของรัฐกำหนดระเบียบว่าด้วยการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนนอกเวลาทำการสำหรับการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนในเรื่องนั้น และให้ประชาชนผู้ยื่นคำขอเสียค่าใช้จ่ายตามระเบียบที่หน่วยงานของรัฐนั้นกำหนดด้วยความเห็นชอบของกระทรวงการคลัง

ข้อ ๑๙ เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชน ให้กระทรวงการคลังพิจารณากำหนดระเบียบว่าด้วยการจ่ายเงินค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บ ค่าธรรมเนียมตามกฎหมายว่าด้วยเงินคงคลังสำหรับหน่วยงานของรัฐนั้น

การจ่ายเงินค่าใช้จ่ายในวรรคหนึ่ง จะกระทำได้เพื่อการดังต่อไปนี้

- (๑) รายจ่ายหมวดค่าจ้างชั่วคราว ในกรณีจำเป็น
- (๒) รายจ่ายหมวดค่าตอบแทน เฉพาะค่าจ้างนอกเวลา ค่าอาหารทำการนอกเวลา ค่าพาหนะเหมาจ่าย ค่าที่พัก ค่าเบี้ยประชุม กรรมการและเงินสมนาคุณ
- (๓) รายจ่ายหมวดค่าใช้สอย ค่าวัสดุ และสาธารณูปโภค ซึ่งจ่ายเพื่อการจัดทำคู่มือ การรวบรวมกฎหมายระเบียบข้อบังคับเพื่อเผยแพร่ การจัดประชุมสัมมนาเพื่อประชาสัมพันธ์หรือ

พัฒนาการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชน และค่าใช้จ่ายในการติดต่อสื่อสาร เพื่อให้เกิดความรวดเร็ว

(๔) ใช้จ่ายหมวดครุภัณฑ์ซึ่งจำเป็นแก่การปฏิบัติราชการเพื่อประชาชน

ข้อ ๒๐ ในการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชน ให้หน่วยงานของรัฐปฏิบัติ ดังนี้

(๑) ในการตรวจความถูกต้องและสมบูรณ์ของคำขอ ถ้าปรากฏว่าคำขอดังกล่าวไม่ถูกต้องหรือไม่สมบูรณ์ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ หรือเงื่อนไขที่กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับกำหนด ให้หน่วยงานดังกล่าวรวบรวมความไม่ถูกต้องหรือไม่สมบูรณ์นั้นทั้งหมดและแจ้งให้ประชาชนผู้ยื่นคำขอแก้ไขให้ถูกต้องและสมบูรณ์ในคราวเดียวกัน และในกรณีจำเป็นที่จะต้องส่งคืนคำขอแก่ประชาชนผู้ยื่นคำขอ ก็ให้ส่งคืนคำขอพร้อมทั้งแจ้งความไม่ถูกต้องหรือไม่สมบูรณ์ให้ทราบโดยเร็ว ซึ่งต้องไม่เกินระยะเวลาที่กำหนดในข้อ ๑๐ (๑)

(๒) แจ้งผลการพิจารณาดำเนินการตามคำขอที่ถูกต้องและสมบูรณ์แล้วให้ประชาชนผู้ยื่นคำขอทราบ ในกรณีไม่สามารถดำเนินการนั้นแก่ประชาชนผู้ยื่นคำขอ ให้แจ้งเป็นหนังสือและระบุเหตุผลประกอบโดยละเอียด

(๓) จัดทำและพิมพ์เผยแพร่คู่มือว่าด้วยขั้นตอนและระยะเวลาการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชน รวมทั้งข้อควรปฏิบัติในการติดต่อกับหน่วยงานของรัฐ

(๔) รวบรวมและพิมพ์เผยแพร่กฎหมาย ระเบียบข้อ
บังคับที่เกี่ยวข้อง

(๕) รับฟังความเห็นของประชาชนที่เกี่ยวข้องเพื่อ
ประโยชน์ในการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชน

หมวด ๓

การร้องทุกข์และการกำกับให้เป็นไปตามระเบียบ

ข้อ ๒๑ ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐผู้ใดไม่ปฏิบัติตามระเบียบนี้โดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้ถือว่าเป็นการกระทำผิดวินัยตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการประเภทนั้น ๆ หรือตามกฎหมายหรือระเบียบเฉพาะของหน่วยงานของรัฐ

ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐผู้ใดจงใจไม่ปฏิบัติตามระเบียบนี้ อันเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อราชการหรือหน่วยงานของรัฐ หรือประชาชน ให้ถือว่าเป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง

ข้อ ๒๒ ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐไม่ดำเนินการตามระเบียบนี้ให้แก่ประชาชนผู้ยื่นคำขอรายใด ประชาชนผู้ยื่นคำขอรายนั้นจะร้องเรียนต่อผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐนั้น หรือจะร้องเรียนต่อคณะกรรมการโดยตรงก็ได้

ข้อ ๒๓ ให้คณะกรรมการรวบรวมผลการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนตามระเบียบของหน่วยงานของรัฐ แล้วทำรายงานเสนอให้นายกรัฐมนตรีทราบอย่างน้อยปีละครั้ง

ข้อ ๒๔ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเร่งรัดการปฏิบัติราชการของกรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา เทศบาล สุขาภิบาล องค์การบริหารราชการส่วนจังหวัดหรือราชการส่วนท้องถิ่นอื่น ให้เป็นไปโดยรวดเร็ว โดยคำนึงถึงหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ตามระเบียบนี้

ข้อ ๒๕ ให้รัฐมนตรีผู้กำกับดูแลรัฐวิสาหกิจเร่งรัดการปฏิบัติงานของรัฐวิสาหกิจ และสั่งการให้รัฐวิสาหกิจออกระเบียบว่าด้วยการกำหนดขั้นตอนและระยะเวลาการปฏิบัติงานของรัฐวิสาหกิจ โดยคำนึงถึงหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ตามระเบียบนี้

บทเฉพาะกาล

ข้อ ๒๖ ให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการออกระเบียบตามข้อ ๕ ภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันที่ระเบียบนี้ใช้บังคับ

ในระหว่างเวลาที่ยังไม่มีระเบียบว่าด้วยการกำหนดขั้นตอนและระยะเวลาการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนตามวรรคหนึ่ง มิให้นำความในข้อ ๘ มาใช้บังคับแก่การปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนของหน่วยงานของรัฐในเรื่องนั้น และให้ผู้บังคับบัญชาสูงสุดของหน่วยงานของรัฐและรัฐวิสาหกิจเร่งรัดการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนให้แล้วเสร็จโดยเร็ว

ประกาศ ณ วันที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๒

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

นายกรัฐมนตรี